

**ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ВЪЗПИТАТЕЛИ - 2015г.
(анализ на резултатите)**

1. Въведение

Законът за БППМН урежда превенцията и противодействието на детското асоциалното поведение, действията, които държавата предприема в тази насока и мерките за осъществяване на тези дейности. Една от тези мерки е поставянето на маловръстния под надзора на обществен възпитател. Институтът на обществените възпитатели е важна част от системата за превенция и противодействие на детското асоциално поведение, утвърдил се като добра практика.

Минималните стандартни правила на ООН за правораздаване на непълнолетните (Пекински правила) регламентират извънсъдебните мерки, които следва да се предприемат по отношение на децата с девиантно поведение. Според Правило 18 “Компетентната власт трябва да разполага с голяма разнообразие от мерки... Тези мерки, някои от които могат да бъдат комбинирани включват: *постановление за опека, ръководство и надзор*, (курсивът мой – К.Т.) разпореждания за работа за благото на общината, парични глоби, компенсация и обезщетения, постановления за предаване на възпитателни грижи, местопребиваване и други възпитателни мерки.” Законът за БППМН предвижда почти идентични мерки - полагане на особени грижи от страна на родителите, *поставяне под надзор на обществен възпитател* (курсивът мой – К.Т.), задължаване за извършване на обществено полезна дейност и пр. Видно е съответствието с препоръчваните от международното право мерки. С тяхното прилагане се цели запазването на най-добрия интерес на детето и конфликтът между детето и закона се решава алтернативно, без наказателна репресия.

Решаването по извънсъдебен способ на конфликта между детето и закона предполага и наличието на извънсъдебни структури и специалисти от други сфери – педагогика, психология, етопедия и т.н. Такъв род специалисти са и регламентираните със Закона за БППМН обществени възпитатели.

2 .Методически бележки

В съответствие с програмата на ЦКБППМН за 2015 г. беше проведено емпирично изследване за дейността на обществените възпитатели.

Целта на изследването беше да се анализира състоянието и проблемите в дейността на обществените възпитатели с оглед предприемане на мерки за усъвършенстване на превантивната и корекционно-възпитателна работа.

С пряка анонимна бяха обхванати следните групи респонденти от цялата страна:

- Секретари на МКБППМН –120 лица;
- Инспектори на ДПС –117 лица;
- Експерти от отделите за закрила на детето към ДСП – 124 лица;
- Обществени възпитатели –193 лица;
- Родители на деца с наложени мерки по чл. 13, ал.1, т. 5 – 184 лица;
- Непълнолетни (8 – 12 клас) с наложени мерки по чл. 13, ал.1, т. 5 – 175 деца;

Така реализираната извадка гарантира висока представителност и достоверност на информацията.

Информацията от закритите въпроси в анкетните карти е обработена чрез стандартната програма за обработка на статистически данни SPSS.

3. Основни резултати от изследването

Съгласно ЗБППМН обществените възпитатели се определят от МКБППМН. На въпроса „От кого са определени обществените възпитатели във Вашата община?“ преобладаващата част от секретарите (86,7%) са посочили, че обществените възпитатели са определени от МКБППМН или нейното оперативно бюро. В същото време 10.8% от секретарите са посочили, че обществените възпитатели са определени от кмета на съответната община, което е нарушение на ЗБППМН.

В преобладаващата част от случаите, обществените възпитатели са били определяни по чл. 13, ал.1, т.5 от ЗБППМН. В 12,5% от случаите възпитателният надзор е бил възложен по чл. 41, ал.1, б. „а“ „освободени от наказателна отговорност и ненастанени във ВУИ“; в 24% от случаите - по чл. 41, ал.1, б. „б“ „Осъдени условно или на наказание без лишаване от свобода“; в 10% - по чл. 41, ал.1, б. „в“ – „Изтърпели наказание „лишаване от свобода“ или освободени предсрочно; в 26.7% - по чл. 41, ал.1, б. „г“-, чиито престой във ВУИ и СПИ е бил прекратен“. По-масово комисиите използват възможностите за определяне на обществен възпитател по чл. 41, ал. 2

спрямо деца „за които съществува сериозна опасност за тяхното развитие и възпитание“ – в 75.8% от случаите.

Анкетираните секретари са посочили, че възпитателен надзор е определен от съда на 16.7% от децата.

Анализът на отговорите на секретарите показва, че преобладаващата част от обществените възпитатели са работили с три, четири, пет и повече деца – в 59% от случаите.

Относно **професионалният статус на обществените възпитатели**, анкетираните секретари са посочили, че най-голям брой от обществените възпитатели са педагози, вкл. и педагогически съветници и учители. На второ място са посочили, че като обществени възпитатели работят психолози, следвани от социални педагози, юристи (вкл.юрисконсулти) и лекари (вкл. фелдшери). В отделни случаи като обществени възпитатели са привлечани бивши служители на МВР, медицински сестри, социални работници от ОЗД, здравни медиатори към общините, служители в общинската администрация, активисти на НПО и други.

Според **трудова заетост на обществените възпитатели** секретарите посочват на първо място работещи в сферата на образованието, следвани от пенсионери, безработни и студенти. Част от обществените възпитатели работят в социалната сфера (вкл. и в ОЗД), в здравеопазването; в съдебната система, психолози, психиатри и юристи на частна практика, медици, специалисти по младежки дейности в общинската администрация, специалисти, работещи в кризисни центрове, в преходни жилища, ДДЛРГ, ЦОП, ЦСУДС, ЦНСТ; сътрудници на НПО, вкл. и от ромски организации.

Резултатите от изследването показват, че 96% от обществените възпитатели са били стимулирани материално за дейността си в съответствие с Наредба №2 на Председателя на ЦКБППМН. Причините за нестимулирането най-често са свързани с неизпълнение на функциите от страна на някои обществени възпитатели, не са представяни отчети за извършена индивидуално корекционно-възпитателна дейност. В други случаи не е бил заплащан трудът им в организацията на кампании и програми, което би трябвало да става по реда на Наредба № 3 на Председателя на ЦКБППМН. В отделни случаи обществените възпитатели са били назначавани на пълен работен ден по програми за временна трудова заетост, поради което плануваните средства по Наредба №2 не са били изразходвани. Само един секретар е съобщил, че в общината не са били осигурени средства за материално стимулиране на обществените възпитатели.

Секретарите посочват, че обществените възпитатели са осъществявали дейността си в пълно съответствие със ЗБППМН и Статута на обществените възпитатели. През предходната година обществените възпитатели са били ангажирани в следните дейности:

Кои от следните функции и дейности са осъществявали обществените възпитатели към вашата комисия през предходната година ?

Дейности	% ангажирани обществени възпитатели
Оказване помощ на родителите или лицата, които ги заместват Във възпитанието на децата, поставени под възпитателен надзор	97.5
Съдействие при обучението, за неотпадане от училище, при труда и почивката на децата под възпитателен надзор	92.5
Наблюдение на поведението на децата под възпитателен надзор	95.8
Сигнализиране на компетентните органи когато съществува опасност за физическото или психичното развитие на децата	57.5
Сигнализиране на ДСП/ОЗД за решаване социални проблеми на децата под възпитателен надзор	66.7
Сигнализиране на МКБППМН за проблеми в поведението на децата под възпитателен надзор и техните родители за предприемане на мерки	81.7
Организиране и провеждане на превантивни дейности с деца	94.2
Консултиране в център за превенция/консултативен кабинет	66.7
Друго: дейности по подпомагане на обучение, ограмотяване на деца и родители, участие в проверки, участие по подготовката на възпитателни дела, социално-благотворителна дейност, участие в екипите по кризисна интервенция (Координационния механизъм), работа с училищни комисии и педагогически съветници, класни ръководители и други	51.7

Повишаването на квалификацията на обществените възпитатели е от изключително важно значение за резултатността на тяхната работа. Данните от изследването показват, че комисиите, съобразно възможностите си се стремят да осигуряват периодично повишаването на квалификацията на обществените възпитатели. Това се отнася за около 80 % от отговорите на секретарите по този въпрос. Около 40 % от анкетираните срещат значителни проблеми по отношение на организирането на квалификационни форми поради липса на средства за лектори, за командировъчни, за достъпни форми, организирани от други институции и организации.

Данните от изследването показват, че 72 % от МКБППМН са организирали квалификационни мероприятия за обществените възпитатели. Такива квалификационни семинари са били организирани и от ЦКБППМН (29 %).

Според отговорите на анкетираните секретари, затрудненията на МКБППМН при организацията на квалификационни мероприятия за обществените възпитатели, се състоят в следното: МКБППМН не е имала ресурс за организиране на свои мероприятия; не са предлагани подходящи квалификационни форми от други органи и организации; смени на секретарите на комисиите и липса на време на новите секретари да организират такива мероприятия; служебна ангажираност на обществените възпитатели; недостатъчни средства.

Изследването проучи и **затрудненията**, които обществените възпитатели срещат при **изпълнение на ангажиментите си**. Според анкетираните секретари на МКБППМН затрудненията се състоят в следното:

„ Какви са, според Вас, най-честите затруднения, които обществените възпитатели срещат при изпълнение на задълженията си? „

Затруднения	% посочени
Недостатъчна квалификация	11.7
Недостатъчна помощ от комисията	0.0
Недостатъчно съдействие от страна на ИДПС	5.0
Недостатъчно съдействие от страна на социалните работници от ДСП/ОЗД	13.0
Недостатъчно съдействие от страна на училищните органи	20.8
Недостатъчно съдействие от обществеността по местоживееене	35.0
Прекалена служебна и друга ангажираност на обществения възпитател	12.5
Отказ за съдействие от родителите на децата под възпитателен надзор	66.7
Нежелание за сътрудничество от децата, поставени под надзор	44.2
Вмешателство в работата на обществените възпитатели от други органи и организации	5.0
Други	3.3

Най-сериозните проблеми възникват в сферата на взаимодействието и сътрудничеството на родителите и самите деца с обществените възпитатели, както и от недостатъчното съдействие от обществеността и училищните органи. В известна степен тези затруднения понижават ефективността на работата на обществените възпитатели с децата и семействата – обстоятелство, на което следва да се обърне особено внимание.

МКБППМН следва да подпомагат обществените възпитатели, като предприемат действия за мотивиране на децата и техните родители за по-активно сътрудничество в рамките на изпълнението на възпитателния надзор.

Данните от изследването показват много висока резултатност на дейността на обществените възпитатели – 92.5 % от децата, поставени под възпитателен надзор на обществен възпитател не са извършили противообществени прояви след прекратяването на възпитателния надзор. Едва 7.5 % от всички анкетиранни са посочили случаи на деца, които са извършили противообществени прояви и престъпления след прекратяване на възпитателния надзор. От всички деца, които са извършили противообществени по време на и след възпитателния надзор, 15 % са били с определен обществен възпитател по чл. 41, ал. 1 т. 1, б. „а“ до б „г“, а 28.3% – по чл. 41, ал. 2.

В открит въпрос част от анкетираните секретари посочват **добри практики на обществените възпитатели**, които биха могли да бъдат разпространени и в други общини. По-интересните от тях: Сътрудничество с образователни институции, спортни клубове, школи, ОЗД, РУП, пробационни служби, дирекции „Бюро по труда“; Мотивиране от обществен възпитател непълнолетните, с които работи, да станат доброволци в ДДЛРГ, като подпомагат децата в самоподготовката и заниманията през свободното време; Разпределяне на обществени възпитатели всяко училище в общината с цел съдействие за цялостното проследяване за възпитанието на деца, обект на работа МКБППМН; Активна работа на обществените възпитатели в летните програми на МКБППМН, като съчетават превантивната и възпитателна функция с популяризиране дейността на комисиите. „Лятно училище за тийнейджъри“; „Лятно училище в общински детски комплекс“, „Летни ателиета за свободното време с интерактивни игри, спорт, плуване, танци, готварство и др., вкл. и за деца, настанени във ВУИ и СПИ по време на ваканциите; Участие в информационни кампании на МКБППМН; Инициатива „Ние сърфираме безопасно“ съвместно с учителите за учениците от началните класове; Инициативи „Средата, в която живеем - отговорност на всеки от нас“ в ромски квартал за реновиране на детски кът и подновяване на игрище за децата; Кампания „Град без агресия“; Съдействие от обществени възпитатели за осигуряване на безплатни купони за храна на социално слаби деца; Задължаване на членовете на семействата да участват в семейни консултации заедно с детето си; Занимания с арт-терапия за децата с възпитателен надзор; Психо-драматична

работилница – тренинги за придобиване на социални умения и подкрепа на индивидуалните дарби; Контакти с ВУИ и СПИ и децата, настанени там;

Обществени възпитатели участват активно в провеждането на лекции, беседи, дискусии по проблемите на децата и младите хора за агресията, насилието, зависимостите; Консултиране на деца и родители в помощните звена на МКБППМН и супервизия с обществен възпитател и клиничен психолог в Консултативния кабинет на МКБППМН; Конкурси; Изложба „Деца, изкуство и спорт срещу дрогата“; Дискусии, ролеви игри, тренинги, забавления, съвместни посещения на културни мероприятия, подкрепа и медиация с училището и семейството; Анкетно проучване „Информираност и нагласи за сексуалното възпитание“; Участие в изработване на презентации по различни проблеми; По инициатива на обществените възпитатели (по двама и повече) се организират планирани посещения по домовете на децата под възпитателен надзор за срещи със семействата им; Участие в дискусии срещи с ученици в часовете на класа; Организиране на конкурси и спортни състезания; Организиране на „училище за родители“; Посещения на център по кариерно ориентиране; Участие в ежеседмични проверки съвместно с РУП; Екипно сътрудничество с НПО; Доброволчество съвместно с БМЧК; Съвместна работа с ИДПС в клуб „Млад полицаи“; Практика на „Автобиографичен театър“ – чрез етюд, песен или танц се представя проблем на участник. Особено ефективна е тази практика с деца от ромския етнос по проект „Готови за училище“, съвместно с участието на обществен възпитател и психолог, които извеждат общия етюд за интерпретация с последваща дискусия.

3.2. Инспекторите на детските педагогически стаи (ИДПС) за обществените възпитатели

Инспекторите на ДПС са основни партньори на секретарите на МКБППМН и обществените възпитатели. Поради това изследването проучи и техните мнения за дейността и проблемите на обществените възпитатели.

Анкетираните ИДПС дават много висока оценка за ефективността на възпитателната мярка „Поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“. Според 14.5 % от тях мярката е много ефективна, а 66.7% посочват, че в повечето случаи мярката е ефективна. Само 1.7 % от всички анкетираните инспектори смятат, че мярката не е ефективна.

Аналогично е и разпределението на отговорите на ИДПС по въпроса „Ефективна ли е дейността на обществените възпитатели във вашата община“. Според 21.4% от анкетираните инспектори дейността на обществените възпитатели в съответната община е много ефективна, а за 68.4 % - в повечето случаи е ефективна. Само 0.9 % от анкетираните са посочили, че дейността на обществените възпитатели не е ефективна.

Като членове на местните комисии ИДПС имат право да участват при подбора на обществените възпитатели. Резултатите от изследването показват, че 17.1 % от анкетираните са участвали винаги в подбора, 29.1 % са участвали понякога, а половината от тях не са участвали.

Относно **квалификацията на обществените възпитатели**, 33.3% от анкетираните ИДПС считат, че тя е **напълно достатъчна**, 63.2 смятат, че квалификацията е добра, но обществените възпитатели се нуждаят от системното ѝ повишаване. Само 0.9 от анкетираните смятат, че повечето обществени възпитатели в тяхната община нямат необходимата квалификация.

Изследването установи интересни данни по въпроса „Какви са, според Вас, най-честите затруднения, които срещат обществените възпитатели при изпълнение на задълженията си? „

Затруднения	% посочили
Недостатъчна квалификация	1.7
Недостатъчна помощ от страна на МКБППМН	1.7
Недостатъчно съдействие от ДСП/ОЗД	13.7
Недостатъчно съдействие от страна на училищните органи	18.8
Недостатъчно съдействие от обществеността по местоживееене	40.2
Прекалена служебна и друга ангажираност	10.3
Отказ за съдействие от страна на родителите на децата под възпитателен надзор	70.1
Нежелание за сътрудничество от децата под възпитателен надзор	47.9
Вмешателство в работата на обществените възпитатели от други органи и организации	0.0
Друго	0.9

Както се вижда от таблицата, подобно на секретарите на МКБППМН, инспекторите от детските педагогически стаи посочват, че основните затруднения в работата на обществените възпитатели идват от нежеланието на родителите (в по-малка степен и на децата) за сътрудничество. Това е сериозен проблем, който възпрепятства резултатността на корекционно-възпитателната работа.

Данните от изследването показват, че **преобладаващата част от инспекторите (41.5%) контактуват с обществените възпитатели само тогава, когато се налага.** Друга голяма част (**29.7 %**) контактуват с обществените възпитатели един път месечно, а 18.6 % осъществяват срещите си един път седмично.

В отделен открит въпрос ИДПС споделят **информация за начините и съдържанието на взаимодействието си с обществените възпитатели.**

Съдържателният анализ и количествената обработка на отговорите по този въпрос показаха следното:

На първо място, относно сътрудничеството с обществените възпитатели, анкетираните инспектори посочват **обмена на информация за децата под възпитателен надзор.** Към тези отговори могат да бъдат отнесени и разговорите и обмена на информация за **развитието** на тези деца, за приятелската им среда, взаимоотношенията в семейството и други.

На второ място като форма на сътрудничество инспекторите посочват **координирането на дейности** по изпълнение на индивидуалните планове на обществените възпитатели за работа с детето, контакти по телефона и лични срещи.

На трето място, според количествените натрупвания, е **съвместното обсъждане на всеки конкретен случай и приемане на план за корекционно-възпитателна работа с всяко дете.** Към тази група отговори могат да бъдат добавени и посочилите „съвместна работа при необходимост“ .

На следващо място, като специфична дейност е поставено **съдействието на ИДПС за установяване на постоянното местожителство на децата с възпитателен надзор** и други подобни. Към тази група може да се добави и съдействието на ИДПС при издирването на даден малолетен/непълнолетен под възпитателен надзор.

Следващата форма на взаимодействие, според ИДПС, е **поддържане и предоставяне на база данни на обществените възпитатели за децата и родителите, с които работят.**

Като добра форма на взаимодействие инспекторите посочват **посещаване на домовете на децата заедно с обществени възпитатели.** Към тази група могат да бъдат добавени и отговорите, посочващи **седмични срещи с обществени възпитатели.**

ИДПС и обществените възпитатели посещават заедно училища и изнасят съвместни лекции по превантивни теми.

Чести взаимодействия се осъществяват по време на **обща срещи в МКБППМН за разглеждане на случаи и по време на представяне на отчетите на обществените възпитатели**. Към тази група отговори могат да се отнесат и сътрудничеството чрез секретаря на МКБППМН и съвместните заседания, периодични срещи и беседи в консултативните кабинети и превантивните центрове.

Други форми на взаимодействие са **съвместните разговори и обща срещи с родители, съдействие при проблеми на обществените възпитатели с родители**.

Според ИДПС **сътрудничеството с обществените възпитатели се осъществява и при съвместни проверки**.

Само петима от ИДПС съобщават, че не си сътрудничат добре с обществените възпитатели.

3.3. Социалните работници за обществените възпитатели

Социалните работници от Дирекциите „Социално подпомагане (ДСП), респ. Отделите за закрила на детето към тези дирекции (ОЗД) оценяват високо възпитателната мярка по чл. 13, ал. 1, т. 5 от ЗБППМН. Според 21% от анкетираните тя е много ефективна, а според 59.7 % е в преобладаващата част от случаите е ефективна. Само 0.8 % са посочили, че мярката е неефективна.

Аналогична е и оценката на анкетираните за **дейността на обществените възпитатели в тяхната община (район)**. Според 23.4 % дейността е много ефективна, а според 59.7 – в преобладаващата част от случаите е ефективна. Само 0.8% ся посочели, че дейността на обществените възпитатели не е ефективна.

Част от социалните работници, които са и членове на МКБППМН участват при подбора на обществените възпитатели - 23.4% винаги са участвали, 21.8 % са участвали понякога. Около 50% не са участвали с мнение.

Резултатите от изследването показват, **че социалните работници високо оценяват квалификацията на обществените възпитатели**. Според 33.9% от анкетираните квалификацията им е напълно достатъчна, а 58.9% са на мнение, че квалификацията е добра, но в съответствие с правило 22 от Минималните стандартни правила на ООН за правораздаване при непълнолетните би било добре да има възможност за редовно повишаване Само 4.8% от социалните работници смятат, че

повечето обществени възпитатели в тяхната община нямат необходимата квалификация.

Относно затрудненията, които обществените възпитатели срещат в работата си, социалните работници споделят аналогични мнения със секретарите на МКБППМН и ИДПС.

Затруднения пред обществените възпитатели	% от посочилите социални работници
Недостатъчна квалификация на обществените възпитатели	9.7
Недостатъчна помощ от МКБППМН	0.8
Недостатъчно съдействие от ИДПС	2.4
Недостатъчно съдействие от страна на училищните органи	16.9
Недостатъчно съдействие от обществеността по местоживееене	29.0
Прекалена служебна и друга ангажираност на обществените възпитатели	17.7
Отказ за съдействие от страна на родителите на децата под възпитателен надзор	72.6
Нежелание за сътрудничество от страна на децата под възпитателен надзор	53.2
Вмешателство в работата на обществените възпитатели от други органи и организации	0.8
Друго	4.0

Както се вижда от данните, социалните работници също обръщат сериозно внимание на проблема, свързан с трудностите в комуникацията на обществените възпитатели с родителите (лицата които ги заместват) и децата под възпитателен надзор.

Преобладаващата част от социалните работници (61.3%) през предходната година са контактували с обществените възпитатели само тогава, когато се е налагало. На второ място е групата представители на ОЗД/ДСП, контактували с обществените възпитатели веднъж месечно – 18.5% и т.н. Само 7.2% от социалните работници са посочили, че не са осъществявали контакти с обществените възпитатели през предходната година.

В открит въпрос на социалните работници беше предложено да споделят в **какво се изразява взаимодействието им с обществените възпитатели.** Данните показват, че взаимодействието между социалните работници и обществените възпитатели се осъществява изцяло в рамките на ЗБППМН и сключеното споразумение между ЦКБППМН, ДАЗД и АСП за взаимодействие между МКБППМН и Отделите за закрила на детето.

Най-често взаимодействието между тях се осъществява **чрез съвместно планиране, екипни срещи за работа по конкретни случаи и решаване на възникнали казуси.**

На второ място анкетираните посочват **предоставяне, обмен и обобщаване на информация.**

На следващо място са посочени **съвместни екипни срещи, семинари, обучения.**

Следват съвместни **консултации, общи заседания на МКБППМН, участие във възпитателни дела и привеждане в изпълнение на възпитателните мерки.**

Представителите на ОЗД/ДСП съдействат на обществените възпитатели **при работа с родителите и за преодоляване на негативните нагласи сред тях.**

Социалните работници оказват **и методическа помощ и дават насоки за взаимодействие при индивидуалната работа с детето и обмяна на добри практики.**

Сфера на партньорството е и съвместното решаване на социални проблеми на децата, подкрепа и екипно сътрудничество в конкретната работа с децата; **социална работа и проследяване на развитието на детето в семейна, училищна и обществена среда.** Социалните работници и обществените възпитатели си сътрудничат и при **решаване на конфликтни ситуации между деца, между деца и родители, особено при съвместната работа с детето в семейството и училището.** При необходимост социалните работници съдействат на обществените възпитатели **при посещенията им по домовете на децата под възпитателен надзор.**

Социалните работници и обществените възпитатели си сътрудничат и при организацията на **превантивни дейности, при работа с деца, настанени в институции, за насочване към ЦОП, когато е необходимо, както и при срещи на екипите по Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца жертви или в риск от насилие и взаимодействие при кризисна интервенция.**

Само двама посочват, че не взаимодействат по никакъв начин с обществените възпитатели.

3.4.Обществените възпитатели за себе си като такива

В отговорите на въпроса „От кого бяхте определен за обществен възпитател?“, голямата част от анкетираните посочват „МКБППМН или нейното оперативно бюро“ – 74.1 %. В същото време на 22.3% от анкетираните посочват, че са определени от кмета. Това твърдение може да се интерпретира от една страна като противоречие със закона за БППМН, поставящ определянето на обществените възпитатели в правомощията на местната комисия. От друга страна, голяма е вероятността обществените възпитатели неволно да дават погрешен отговор, считайки че след като възнагражденията им се изплащат със заповед на кмета, то по аналогия и определянето им е в неговите правомощия. Относно професионалния си статус, преобладаващата част от обществените възпитатели посочват, че са **педагози** (59.6), **психолози** (24.9%), социални педагози (3.6%) и други. Това е логично предвид професионалната квалификация на тези специалисти за работа с деца с девиантно поведение.

Според **трудовата си ангажираност** анкетираните обществени възпитатели се определят като: **работещи в сферата на образованието** – 58.5%; **пенсионери** – 11.4 %; безработни – 8.3%.

Съгласно Закона за БППМН, обществените възпитатели представят отчети за своята дейност пред МКБППМН. Ежемесечно се **отчитат 89.1 % от анкетираните**, а 10.9 % - на три месеца, като представят подробни отчети както за индивидуално-възпитателната си работа с децата под възпитателен надзор, така и за участието си в други дейности на Комисията.

От анкетираните обществени възпитатели половината са членове на МКБППМН.

Относно изпълнение на своите дейности като обществени възпитатели, те споделят следното:

Функции на обществените възпитатели	% посочили
Оказванапомощ на родителите или лицата,	89.6

които гизаместват във възпитанието на децата, поставени под възпитателен надзор	
Съдействие за правилното организиране на обучението, труда и почивката на децата под възпитателен надзор	63.7
Наблюдение на поведението на децата, с които работят	93.3
Сигнализиране на компетентните органи, когато съществува опасност за физическото или психическото развитие на децата, с които работят	53.4
Сигнализиране Дирекцията „Социално подпомагане“ и Отдела за закрила на детето за решаване на социални проблеми на децата под Ваш надзор	44.0
Сигнализиране на МКБППМН за проблеми в поведението на децата и техните родители или лица, които гизаместват, за предприемане на мерки	74.1
Превантивни дейности с деца	77.2
Консултиране в консултативни кабинети и превантивни центрове	67.0
Друго: дейности по подпомагане на обучение, ограмотяване на деца и родители, участие в проверки, участие по подготовката на възпитателни дела, социално-благотворителна дейност, участие в екипите по кризисна интервенция (Координационния механизъм), работа с училищни комисии и педагогически съветници, класни ръководители и други	19.7

Данните от таблицата ясно указват богатата в съдържателно отношение и разнообразна като форми корекционно-възпитателна и превантивна дейност, извършвана от обществените възпитатели.

3.5. Родителите на деца под възпитателен надзор за обществените възпитатели

Данните от изследването показват, че родителите, чиито деца са поставени под възпитателен надзор, имат значителни проблеми с поведението им.

Какви проблеми, според Вас, сте имали с детето си преди възпитателното дело ?

Проблеми	% от посочилите
Неприемане (протест) на Вашите изисквания	40.8
Проблеми с дисциплината в училище	46.2
Бягство от училище	49.5
Неспазване на вечерен час	21.7
Бягство от дома	12.0
Неизпълнение на поставени от Вас задачи	37.0
Нежелание да се поемат отговорности	28.3
Отхвърляне на ваши съвети	33.2
Силно повлияване от приятелите	48.9
Чести конфликти, агресивност	28.8
Употреба на алкохол	9.2
Употреба на наркотици	9.8
Други	3.8

Девиациите в поведението на децата е индикатор, че родителите не са могли да се справят сами с тези проблеми. Особено с **бягствата от училище, негативното влияние на приятелската среда, нарушаването на дисциплината в училище и неприемането от детето на изискванията на родителите. За преодоляването на тези отклонения в поведението родителите се нуждаят от помощ.** Съгласно закона за БППМН, тази помощ се оказва от местните комисии, вкл. и от обществените възпитатели.

Родителите са осъзнали, че е важно да обсъдят с децата си проблемите им и са предприемали опити за решаването им. 63% от анкетираните родители посочват, че винаги са анализирали тези проблеми в разговори с децата си, а 30.4% посочват отговор „понякога“. **Не са разговаряли с децата си по проблемите в поведението им само 5.5 % от анкетираните.** В същото време опитите на родителите за справяне с проблемите не са дали съществен резултат, поради което децата са извършили деяния, за които са им били разгледани възпитателни дела и им е била определена мярката за надзор на обществен възпитател.

Значителна част от родителите са търсили и помощ за решаване на проблемите си с децата.

Търсили ли сте помощ от компетентни органи за решаване на тези проблеми?

Органи	% от родителите, търсили помощ от съответния орган
От психолог извън училище	16.3
От педагогически съветник/психолог в училище	25.0
От класни ръководители и учители	45.7
От местната комисия за БППМН и обществени възпитатели	40.2
От консултативен кабинет към МКБППМН	16.3
От Отдела за закрила на детето	15.2
От инспектори на детска педагогическа стая към полицията	17.4
От неправителствена организация	3.8
Други	3.8
Не съм търсил помощ	27.2

Прави впечатление сравнително голямата част от родителите (27.2 % - т.е. над ¼) от анкетираните, които не са потърсили никаква помощ за справяне с проблемите на своите деца. Тази родителска безучастност носи висок риск за задълбочаването на девиациите в поведението на децата.

Родителите приемат позитивно наложените възпитателни мерки на техните деца, което е предпоставка за ефективно изпълнение на мярката и коригиране поведението на детето им.

«Как оценявате наложената на Вашето дете мярка „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“?»

Оценка на мярката	% посочили
Беше справедлива	81.5
Беше прекалено строга	3.3
Беше много лека	3.8
Не мога да преценя	10.3
Друго	0.5

Най-голям дял (81%) заемат тези родители, които възприемат мярката като справедлива и би помогнала за позитивна промяна в поведението на детето.

По - голямата част от анкетираните родители (83.6%) смятат, че наложените възпитателни мерки са помогнали (средно и много) на детето им да промени поведението си в положителна посока. Само 0.5% са посочили, че мерките не са дали добър резултат.

Като резултат от наложената възпитателна мярка „поставяне под надзор на обществен възпитател“, 41.6 % от родителите са забелязали „значителна промяна към по-добро“ в поведението на децата си, а 54.5 % са забелязали „известна промяна към по-добро“.

Нито един от анкетираните не е посочил, че поведението на детето се е променило в негативна посока.

Като резултат 88.5 % от родителите посочват, че по време на възпитателния надзор децата им не са извършили нови противообществени прояви. Само малка част (11.5%) смятат, че децата не са били достатъчно повлияни от възпитателния надзор и са извършили нови противообществени прояви.

Гаранция за успеха на дейността на обществените възпитатели са личните контакти с родителите. Според изследването 97.3% от родителите посочват, че познават лично обществения възпитател на детето си, което е предпоставка за добро взаимодействие между тях.

В тази връзка анкетираните посочват, че обществените възпитатели са правили посещения в дома на детето в първите три месеца от налагането на мярката както

следва: 3 пъти – 13.1% от анкетираните; 2 пъти – 10.2% от анкетираните; един път – 9.7%; 12 пъти – 9.1%; 10 пъти – 8%, 6 пъти – 8% от анкетираните. Данните показват, че в преобладаващия брой случаи обществените възпитатели са поддържали многобройни контакти с родителите в домовете им, като стремеж за по-добро опознаване на семейството и подпомагане на родителите и децата за преодоляване на проблемите в развитието на децата под възпитателен надзор.

В крайна сметка **оценката на родителите за работата на обществения възпитател с тяхното дете е положителна – 90.7% от анкетираните са посочили, че са напълно доволни от работата на обществения възпитател с тяхното дете, а само 9.3% са заявили че са доволни от работа на обществения възпитател, но имат някои резерви в това отношение.**

Относно **начините и съдържанието на взаимодействието между родителите и обществените възпитатели**, анкетираните родители споделят в открит въпрос своите преки впечатления. В преобладаващия брой случаи взаимодействието се осъществява чрез лични срещи в дома и чрез телефонни разговори. Някои общуват с обществения възпитател по Скайп, Фейсбук и електронна поща. Провеждат разговори относно поведението на детето вкъщи и училище, личните проблеми на детето и заедно търсят и намират решения на проблемни ситуации. Други форми на взаимодействие са срещи с цялото семейство (семеини конференции) на детето и срещи в училище. Част от родителите споделят, че обществените възпитатели ги канят в консултативните кабинети на МКБППМН за срещи, разговори и консултации.

Родителите дават положителна оценка на взаимодействията си с обществените възпитатели и висока оценка за помощта им към тях и децата им за подпомагане процеса на възпитание. **Анкетираните смятат, че могат да споделят с обществения възпитател на детето им всички проблеми, които имат при възпитанието, а общественият възпитател им помага и ги подкрепя.** Общественият възпитател е посредник между тях и детето. Родителите оценяват факта, че общественият възпитател познава проблемите и особеностите на конкретното дете и взаимодейства и с класния ръководител.

3.6. Децата за техните обществени възпитатели

Анкетираните средношколци, поставени под възпитателен надзор, споделят различни прояви, за които им е било разгледано възпитателно дело и наложена мярка по чл. 13, ал. 1, т.5.

„За каква ваша проява МКБППМН Ви определи обществен възпитател ?“

Деяния	% посочили
Кражби	56.0
Отнемане на МПС	2.9
Бягство от семейството и скитничество	7.4
Хулиганство	10.9
Телесни повреди	1.7
Грабеж	2.3
Системни бягства от и непосещение на училище	22.9
Побои	6.9
Употреба на алкохол	3.4
Употреба на наркотични вещества	12.0
Разпространение на наркотици	1.7
Друго	7.4

Данните от изследването показват, че местните комисии са определяли обществен възпитател главно на деца, извършили кражби и хулиганство. На друга част от анкетираните е определен обществен възпитател с грижа за недопускане на задълбочаване на девиациите в поведението (употреба на наркотични вещества, системни бягства от училище, непосещения на училище).

Характерна особеност на тези деца е, че живеят в рискована приятелска среда - 45.1% от анкетираните имат приятели или съученици, с които също работи обществен възпитател.

Преобладаващата част от анкетираните юноши и девойки (73.7 %) оценяват наложената им възпитателна мярка „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“ като справедлива. Като прекалено строга я определят 11.1%, а 11.7% не могат да преценят.

Според отговорите на анкетираните, след определяне на мярката „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“, те са получили подкрепа както от отделите за закрила на детето, така и от родителите си, местните комисии за БППМН, инспекторите от ДПС. Само 2.3 от анкетираните са посочили, че не са получили подкрепа от никого.

Най-често тази подкрепа се е изразявала в по-голяма заинтересованост от проблемите им – 76.6%; по-често общуване с тях – 74.9%; помощ за повишаване на успеха в училище – 25.7%, решаване на битови и социални проблеми – 24.0%, включване в извън класни дейности – 19.4% и други.

В резултат на добрата работа с тях по време на възпитателния им надзор, **преобладаващата част** от обхванатите от изследването деца (**86.9 %** от анкетираните) **не са извършвали нови противообществени прояви**. 11.4% са посочили, че са извършили нови противообществени прояви.

Около 94% от децата са посочили, че лично познават обществения си възпитател. **Преобладаващата част от тях имат пълно доверие в обществения си възпитател – 88.0**, а 9.7 % - му имат доверие отчасти. Само 1.1% нямат доверие в обществените си възпитатели. Ефикасността на работата на обществените възпитатели се потвърждава от оценката на децата за доверието си към него.

Данните от изследването показват, че **през последния месец** анкетираните **най-често са били посещавани от обществен възпитател в домовете си както следва: 2 пъти – 26.6%; 1 път – 23.1%; 4 пъти – 15.4%; 3 пъти – 13.0%** и т.н. Прави впечатление, че 11.2% от анкетираните посочват, че обществен възпитател не е посетил дома им през последния месец. Това е недопустим пропуск в работата, освен ако за това не съществуват обективни причини, като напр. съществени опасности за сигурността на самите обществени възпитатели.

В същото време данните показват, че обществените **възпитатели изпълняват ангажиментите си чрез срещи с поверените им деца: 4 пъти – 27.1%; 3 пъти- 21.2%; 2 пъти – 16.5%; 5 пъти – 12.4%** и други. Според децата само в 0.6% общественият възпитател не се е срещнал с тях през последния месец.

Децата изразяват удовлетворение от помощта и грижите на обществените възпитатели. Според над **74% от анкетираните общественият възпитател им е помогнал за подобряване на тяхното поведение**, а според 24.1% им е помогнал донякъде. Само 1.1% са посочили, че не са получили помощ от обществения възпитател.

Илюстрация за положителния ефект на възпитателното въздействие и високата ефективност на мярката „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“ е и обстоятелството, че **88.3% от анкетираните посочват, че биха продължили контактите си с обществения възпитател и след приключване на надзора**. Това показва високо доверие и спечелено приятелство в процеса на общуването между тях и могат да разчитат и в бъдеще на него като свой доверен приятел.

4.Предложения за усъвършенстване дейността на обществените възпитатели

Анкетиранияте респонденти от различните групи дават множество и разнообразни предложения за усъвършенстване дейността на обществените възпитатели. По съществените от тях:

4.1.Предложения на секретарите на МКБППМН

-Организиране на регионални и национални срещи-семинари на обществените възпитатели от различни общини за обмяна на опит;

-Включване на обществени възпитатели в обучения и конференции, организирани от ЦКБППМН, особено за нови обществени възпитатели с цел за придобиване на практически психо – педагогически умения за работа с деца с девиантно поведение като се ползват и добри практики от други страни;

-Обществените възпитатели да активизират превантивната си работа чрез спорт, особено сред социални групи с по-ниски доходи и в неравностойно положение;

-Да се повишава периодично размера на материалното стимулиране на обществените възпитатели чрез актуализиране на Наредба №2 на Председателя на ЦКБППМН;

-Обществените възпитатели да бъдат обучавани специално за работа с родителите на деца под възпитателен надзор;

-ЦКБППМН да актуализира изискванията и критериите за квалификация, подбор, работа, оценка на дейността на обществените възпитатели;

-ЦКБППМН да издава периодично методически материали в помощ на обществените възпитатели;

-Обществените възпитатели да активизират превантивната си работа по училищата;

-По-активно сътрудничество на обществените възпитатели със социалните работници от ОЗД/ДСП;

-Да се привличат обществени възпитатели-роми с подходяща квалификация за работа с ромски деца и родители.

-Популяризиране дейността на обществените възпитатели чрез интернет, медии и други вкл. и чрез сп. „Обществено възпитание“, което да публикува материали с акцент върху индивидуалната работа за деца с девиантно поведение.

4.2.Предложения на инспекторите към детските педагогически стаи

-Съвместни обучителни семинари, тренинги, работни срещи, решаване на казуси, запознаване с нови форми и методи на работа, изучаване на чуждестранен опит и други, организирани от ЦКБППМН и други организации;

-Обмяна на опит и добри практики;

-Повишаване на възнагражденията на обществените възпитатели;

-Издаване на повече методически указания за обществените възпитатели;

Утвърждаване практиката на съвместна работа по случаи на МКБППМН, обществените възпитатели, ОЗД и ИДПС;

-Съвместни посещения и беседи по училища на обществените възпитатели заедно с ИДПС;

-Осъществяване на повече превантивни дейности през ваканциите с проблемни деца;

-Осигуряване на по-голям брой обществени възпитатели в райони и общини с по-висока престъпност;

-Подобряване на взаимодействието на обществените възпитатели с други органи, работещи с деца;

-Разработване и въвеждане на електронен регистър за деца с противообществени прояви общ за МКБППМН, ОЗД и ДПС;

-Популяризиране на дейността на обществените възпитатели.

4.3.Предложения на социалните работници от ДСП/ ОЗД

-Обучения, съвместни семинари, системно повишаване на квалификацията, свързана с методи и техники във възпитателния процес, въвеждащи обучения с нови обществени възпитатели, обучения за съвместна работа по случай заедно със социален работник;

-По-интензивна работа на обществените възпитатели „на терен“ заедно със социалните работници при работа с деца и родители, по-чести контакти, по-добро взаимодействие „обществен възпитател – дете – родител“, с училище и община; повече групова работа с деца с възпитателна мярка по чл.13, ал.1, т.5 от ЗБППМН;

-Обмяна на опит и добри практики;

-Укрепване на междуинституционалното сътрудничество, подобряване на координацията, подпомагане на обществените възпитатели от институциите;

-По-интензивен обмен на информация;

-Публичност и популяризиране на дейността на обществените възпитатели, включително и в сайта на ЦКБППМН;

-Осигуряване на супервизия на дейността на обществените възпитатели и контрол върху резултатите от работата им;

-Повишаване на изискванията към подбора на обществените възпитатели;

-По-високо възнаграждение на обществените възпитатели;

-Ресурсно осигуряване на обществените възпитатели по случаи на деца, които живеят на отдалечени места;

-Нови методически указания за обществени възпитатели, които да се публикуват на сайта на ЦКБППМН.

4.4.Предложения на обществените възпитатели

-Повишаване на квалификацията чрез семинари, тренинги, обучения с практическа насоченост; ресурсно осигуряване на квалификация, организирани обучения от ЦКБППМН и нейния Център за квалификация;

-Обмяна на опит и добри практики с други обществени възпитатели; ресурсно осигуряване на обмяната на опит;

-По-високо материално стимулиране, обвързано с минималната работна заплата;

-По-добро взаимодействие и взаимопомощ между обществените възпитатели, класните ръководители, училищните психолози, педагогическите съветници за редовно посещение в училище и включване на деца под възпитателен надзор в извънкласни дейности; включване на обществени възпитатели в превантивната работа на училищните комисии за превенция и по-голямо съдействие от страна на училищните ръководства;

-Издаване на методически материали и специализирана литература, разработване на програми, указания за работа с родители на деца с противообществени прояви;

-Повишаване ангажираността на гражданското общество във връзка с превантивната дейност на обществените възпитатели;

-Създаване на клубове за родители и „училища за родители“;

-Засилен контрол от МКБППМН при изпълнение на мярката по чл.13, ал.1,т.5 в случаите, когато има съпротива от страна на поставения под възпитателен надзор;

-Осигуряване на супервизия за дейността на обществените възпитатели;

-Създаване на координационен механизъм за взаимодействие между МКБППМН, обществените възпитатели, ОЗД и НПО;

-Осъвременяване на документацията на обществения възпитател, особено докладите и удостоверенията за посещение в домовете.

-Да бъдат канени редовно обществените възпитатели на съдебни дела, за да подкрепят децата и родителите.

4.5.Предложения на родителите

-Повече занимания на обществените възпитатели с децата през свободното време;

-Изнасяне на беседи пред децата по различни проблеми;

-Обществените възпитатели да продължат да наблюдават поведението на децата и след прекратяване на възпитателния надзор;

-Да упражняват по-строг контрол върху децата, с които работят;

По-чести срещи на обществените възпитатели с децата под възпитателен надзор и техните родители;

-Общественият възпитател да помага повече на детето в училище и учебната самоподготовка;

-Общественият възпитател да организира екипни срещи със специалисти от други институции един път месечно;

-Общественият възпитател да изгради силни връзки с детето, да предявява повече изисквания и да му възлага повече конкретни задачи;

4.6.Предложения на децата

-Общественият възпитател да продължи да се интересува от децата и да им помага, както до сега за да не правят повече грешки;

-Да печелят доверието на децата, които да споделят проблемите си с тях и да ги разбират повече;

5.Заклучение

Анализът на резултатите от изследването очертава отношението на децата, родителите, МКБППМН, ИДПС, ОЗД и на самите обществени възпитатели, тяхната оценка и до колко са повлияли за създаване на позитивна нагласа у децата към ценностите, за ограничаване и коригиране на девиации и дефицити в тяхното развитие и социализация. Обществените възпитатели са се утвърдили като важен орган за индивидуално-възпитателна и общо превантивна дейност. Децата ги възприемат като

добри приятели и желаят да продължат общуването си с тях дори след прекратяването на възпитателния надзор, да споделят проблемите си и да получават съвети и подкрепа.

6. Приложение

Мнения на децата за техните обществени възпитатели

„Общественият възпитател ми помага в решаването на социалните проблеми. Посъветва ме само правилни работи.“

„Изключителна е обществената ми възпитателка! Обръща ми внимание. Искам по-често да се срещаме с нея.“

„Аз съм много доволен, щото повече няма да правя така и ще внимавам с кого дружа. Нека и другите са такива като нея!“

„Говорим на различни теми. Разбира ме, защото има деца на моите години.“

„Харесва ми много да се срещам с обществен възпитатели.“

„Помогна ми да си събера мислите. Изслушва ме.“

„Благодаря за конфиденциалността на Комисията за БППМН и на обществения ми възпитател.“

„Имам доверие в обществения възпитател. Чувствам се много добре с него.“

„За мен беше важно и необходимо да разбере, че някой се интересува от проблемите ми и желае да ми помогне да ги реша, да ме изслуша и подкрепи.“

„Приятно ми е идвам при него и да си говорим на различни теми за живота, да правим планове за бъдещето ми.“

„При общуването ми с нея аз се чувствам много добре. Не искам да се разделям с нея!“

„Мисля че, общественият ми възпитател ми помогна да осмисля поведението си и да мисля за последствията преди да действам.“

„За мен общуването с обществения ми възпитател е полезно. Помогна да преоценя поведението си за да имам по-добро бъдеще.“